

УДК 336.368–336.64

Степанова Д. С.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Одеського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*
Яременко А. М.
*студентка
Одеського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Stepanova Daria
*Candidate of Economic Sciences of Department
of Finance, Banking and Insurance of Odessa Institute
of Trade and Economics of KNUTE*
Yaremenko Anna
*Student of Department of Finance, Banking and Insurance
of Odessa Institute of Trade and Economics of KNUTE*

РОЗРОБЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Статтю присвячено дослідженню теоретико-методологічного комплексу формування фінансової стратегії для стабілізації фінансового стану підприємства та формуванню практичних рекомендацій із вирішення даної проблеми. У роботі вдосконалено визначення фінансової стратегії для стабілізації фінансового стану підприємства на основі досліджень вітчизняних та іноземних науковців. Розроблено критерії оцінювання фінансової стабільності підприємства на основі аналізу грошових потоків, ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, прибутковості та оборотності підприємства. Впорядковано основні чинники, що визначають рівень стабільності фінансового стану підприємства. Вперше надано практичні рекомендації щодо стабілізації фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: фінансова стратегія, фінансовий стан, фінансова стабілізація, фінансові показники, управління фінансами.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання для будь-якого підприємства ефективність управління залежить від стабільного фінансового стану. Фінанси є основою господарювання та розвитку підприємства, а тому необхідно, щоб вони мали правильну структуру, були стабільними і сприяли здійсненню місії підприємства. Сьогодні підприємства практично кожної галузі працюють в умовах жорсткої конкуренції та інших зовнішніх чинників. Зберегти оптимальну структуру фінансів та забезпечити її стабільність можна тільки за умови побудови грамотної фінансової стратегії, яка дасть змогу не тільки правильно організувати фінанси всередині підприємства, а й зробити їх стійкими до зовнішніх чинників впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування фінансової стратегії досліджували такі вчені, як І.О. Бланк [1], О.М. Гончаренко [2], В.Л. Дикань [3]. Питання фінансової стабілізації досліджували М.С. Абрютіна [4], В.П. Астахов [5]. Питання оцінки фінансового стану глибоко досліджували Я.П. Квач [6], І.В. Степанова [6], О.М. Терещенко [6], С.Б. Довбня [7]. Аналіз даних досліджень показує, що розроблення фінансової стратегії не має єдиного підходу та методу, воно відбувається відповідно до проблем, які необхідно вирішити підприємству, та не повинно суперечити місії.

Питання розроблення фінансової стратегії для стабілізації фінансового стану підприємства є мало досліджуваним, саме тому важливо розробити метод побудови

фінансової стратегії, який вирішуватиме таку проблему підприємств, як стабілізація фінансового стану.

Метою даної роботи є розроблення теоретико-методичного комплексу та практичних рекомендацій із формування стратегії розвитку фінансів для стабілізації фінансового стану підприємства.

Результати дослідження.

Теоретичні аспекти формування фінансової стратегії є широко висвітленими вітчизняними науковцями. Сутність фінансової стратегії полягає у розробленні системи заходів з удосконалення формування фінансових ресурсів, оптимізації структури капіталу та ефективності використання активів, яка буде відповідати загальній концепції діяльності підприємства та не суперечитиме його місії. Аналіз літератури показав, що І.О. Бланк [1] вважає фінансову стратегію одним із видів функціональної стратегії, яка націлена на довгострокову перспективу і будується на основі вибору оптимальних шляхів для досягнення поставлених цілей. О.М. Гончаренко [2] вважає, що фінансова стратегія також спрямована на довгострокову перспективу і включає у себе створення моделі ефективного управління фінансовими ресурсами з метою зростання вартості підприємства. В.Л. Дикань [3] зазначає, що основна мета побудови ефективної фінансової стратегії – такий розподіл ресурсів, за якого за найменшої вартості капіталу підприємство буде отримувати найбільший прибуток.

Аналіз дослідженої літератури дає змогу дійти висновку про те, що фінансова стратегія будується відповідно до кінцевої мети підприємства. Якщо кінцевою метою діяльності підприємства є фінансова стабілізація, то можна подати таке визначення фінансової стратегії: *фінансова стратегія – розроблення заходів зі стабілізації фінансового стану підприємства, що здійснюватимуться у довгостроковій перспективі та сприятимуть реалізації місії і завдань підприємства.*

Розглянемо більш детально, що таке фінансова стабілізація підприємства. М.С. Абрютіна [4] визначає, що фінансовою стабілізацією є економічні відносини, які дають змогу забезпечити ефективну структуру капіталу, яка дасть можливість не тільки мінімізувати витрати, а й при цьому максимізувати прибуток. В.П. Астахов [5] зазначає, що дана економічна категорія має широке поняття й охоплює сукупність чинників, що забезпечують абсолютну чи нормальну фінансову стійкість за дотримання економічної рівноваги та здатності підприємства протидіяти або пристосуватися до зовнішніх чинників впливу. При цьому фінансова стабільність забезпечується такими показниками (рис. 1). На рис. 1 відображено основні критерії оцінювання фінансової стабільності підприємства. Дані чинники мають свої нормативи або рекомендовані значення, відхилення від яких свідчатиме про нестабільність підприємства. Розглянемо більш детально кожен із критеріїв.

Грошові потоки. Досить часто аналіз грошових потоків проводиться у рамках дослідження ліквідності підприємства, однак це не зовсім вірно з боку сучасного управління фінансовими ресурсами.

Моніторинг грошових потоків починається з вивчення залишку грошових коштів та його планування з урахуванням майбутніх надходжень та платежів, а також наявності дебіторської та кредиторської заборгованості. Для визначення ефективності грошових потоків доцільно слідкувати за показником вільного грошового потоку, що визначається за формулою:

$$\text{ВГП} = \text{ОГП} - \text{КВ}, \quad (1)$$

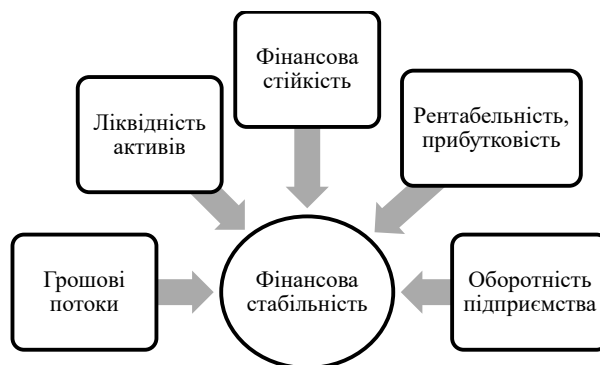

Рис. 1. Критерії оцінювання фінансової стабільності підприємства

Джерело: власна розробка на основі [7]

де ВГП – вільний грошовий потік;
ОГП – операційний грошовий потік;
КВ – капітальні витрати [8].

Для підприємств *рекомендовано*, щоб значення вільного грошового потоку було додатним. Це означає, що підприємство має достатньо коштів не тільки для забезпечення поточних виплат, а й для оновлення основного капіталу (тобто для розвитку). Якщо значення показника є від'ємним, це свідчить про здійснення значних інвестицій у розвиток, що характерно для підприємств, які знаходяться на початковій стадії життєвого циклу.

Найбільш корисними для організації постійного моніторингу є чотири показники структури капіталу, що визначаються на основі грошового потоку (табл. 1).

Дані показники не мають нормативних значень, однак чим більше значення, тим краще для підприємства.

Рекомендації щодо поліпшення показників грошових потоків: для вдосконалення грошових потоків слід здійснювати їх постійний моніторинг. Особливо актуальною буде оцінка доцільності вилучення грошових коштів з обороту засновником або адміністрацією підприємства. Фінансові менеджери повинні розробляти графіки надходжень та платежів, які дадуть змогу оцінити найбільш безпечні моменти для вилучення грошових коштів з обігу.

Ліквідність активів. Підприємство повинно постійно мати певний залишок коштів для погашення термінової заборгованості. З іншого боку, підприємство втрачатиме кошти від того, що вони використовуються неефективно. Основне завдання визначення показників ліквідності активів – забезпечення потреби у коштах для погашення необхідних зобов'язань. Оцінка ліквідності підприємства дає змогу підприємству погасити свої короткострокові зобов'язання за рахунок частини активів.

Рекомендації щодо поліпшення показників ліквідності: удосконалення показників ліквідності може здійснюватися по-різному. Одним із варіантів вирішення даної проблеми є застосування рахунків, які нараховують відсотки на залишок коштів. У розвинених країнах світу використовується поняття sweep accounts. Це рахунки банків, що або автоматизовано нараховують відсотки, або автоматизовано перераховують кошти з розрахункового рахунку на депозитний. Складемо порівняльну таблицю пропозицій від різних банків України (табл. 2) [10–12]. Практика показує, що тільки «Кредобанк» дозволяє знімати кошти за вимогою у будь-який час. Мінімальний установлений термін «ПриватБанку» становить три дні. Інші ж банки взагалі не надають такої послуги або термін депозиту становить від одного місяця, що не дає змоги використовувати такі рахунки для поліпшення показників ліквідності.

Таблиця 1

Показники грошових потоків підприємства

Найменування показника	Розрахункова формула	Умовні позначення	Рекомендоване значення
Коефіцієнт операційного грошового потоку	$КОГП = \frac{ОГП}{ЧД}$	ОГП – операційний грошовий потік (чистий) ЧД – чистий дохід	X
Коефіцієнт покриття поточних (або довгострокових) зобов'язань	$КПЗ = \frac{ОГП}{З}$	ОГП – операційний грошовий потік (чистий) З – зобов'язання підприємства	X
Коефіцієнт генерування готівкової потужності	$КГГП = \frac{ОГП}{ВФГП + ВІГП}$	ВФГП – вхідні фінансові грошові потоки; ВІГП – вхідні інвестиційні грошові потоки	X
Коефіцієнт капітальних інвестицій	$ККІ = \frac{ОГП}{КІ}$	КІ – капітальні інвестиції (вихідний грошовий потік на збільшення необоротних активів)	X

Джерело: складено на основі [9]

Таблиця 2

Умови надання послуг миттєвих депозитів банками України

Назва банку	Мінімальний термін, днів	Відсоткова ставка, у гривні, %	Мінімальний залишок на рахунку, грн
ПриватБанк	3	5	10
ПриватБанк	8	7	10
ПриватБанк	15	9	10
УкрГазБанк	31	15	20 000
Альфа-банк	7	17	5 000
Кредобанк	-	1	10 000
Кредобанк		5	100 000
Кредобанк		7	500 000
Кредобанк		10	>500 000

Джерело: власна розробка автора на основі [10–12]

Зменшення періоду погашення дебіторської заборгованості. Планування грошових потоків досить часто унеможливує неконтрольована дебіторська заборгованість. Слід дослідити період погашення заборгованості за продані товари чи надані сервіси за кожним клієнтом та здійснювати заходи щодо пришвидшення обігу готівкових коштів.

Оптимізація кредиторської заборгованості. Слід домовлятися з кредиторами про збільшення періоду погашення коштів, оскільки це дасть змогу збільшити період обороту грошових коштів на підприємстві.

Показники фінансової стійкості. Як індикатори фінансової незалежності доцільно використовувати: коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами.

Найбільш змістовно описує показники фінансової незалежності коефіцієнт маневреності власного капіталу, він характеризує стан обігових коштів. Низьке значення показника свідчить про те, що підприємство стало залежним від зовнішніх джерел фінансування, що, своєю чергою, зменшує показники прибутковості. Для вдосконалення показників фінансової незалежності у довгостроковій перспективі слід організувати більш ефективне використання майна.

Рекомендації щодо поліпшення показників фінансової незалежності. Одним із найбільш ефективних заходів є зменшення вартості непродуктивних активів. В Україні багато підприємств функціонують на виробничих площах старих заводів або приміщень. Досить часто підприємства не використовують увесь ресурсний потенціал.

Економісти радять продавати активи, якщо вони використовуються тільки на 10%. Якщо ж на підприємстві є вільні виробничі або складські площі, необхідно організувати можливість отримання доходу від оренди даних приміщень.

Показники рентабельності та прибутковості. Основні показники, що визначають прибутковість та рентабельність: рентабельність активів, рентабельність реалізації, рентабельність операційної діяльності, діловий ризик і операційний важіль [7].

Нестабільність отримання прибутку, який характеризує діловий ризик, або зниження темпів зростання прибутку порівняно з темпами зростання виручки від реалізації продукції (характеризує операційний важіль) свідчать про наявність проблем, які можуть призвести до погіршення фінансового стану.

Рекомендації щодо поліпшення показників рентабельності та прибутковості. Для вдосконалення показників рентабельності та прибутковості слід виділити два напрями стабілізації фінансового стану:

1. Модернізація обладнання, що дасть змогу більш раціонально використовувати ресурси, а також виготовляти продукцію за нижчою ціноюю.

2. Регулювання цінової політики. Питання поліпшення прибутковості формується побудовою правильної цінової політики підприємства. Слід проводити постійний конкурентний аналіз цін та порівнювати їх із діючими цінами підприємства. Якщо є можливість підняти ціни на певні товари або послуги, це потрібно робити.

3. Ліквідація усіх понаднормових витрат. Досить часто підприємства беруть на себе додаткові фінансування, які є непосильними в поточний момент часу. Такі витрати є

понаднормованими, без яких можна обійтися. За наявності нестабільного фінансового стану такі витрати необхідно повністю ліквідувати, а дозволяти їх тільки тоді, коли у підприємстві з'являються власні грошові кошти, вільні для розвитку.

Оборотність активів. Показники оборотності капіталу визначають, за який час підприємство зможе повернути вкладені кошти у певні види активів. Коефіцієнти оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості дають змогу визначати, скільки разів протягом року вони повністю повертають свою вартість.

Усі показники оборотності повинні прагнути до збільшення. Чим вищими є показники, тим меншим є період обертання коштів.

Рекомендації щодо поліпшення показників оборотності активів. Для забезпечення фінансової стабільності шляхом поліпшення показників оборотності слід виконати такі заходи:

1. Вдосконалити товарну політику підприємства так, щоб на складах не затримувалася продукція, яка має великий період обороту. Для цього слід удосконалити маркетингову діяльність підприємства та роботу відділу збуту, який повинен здійснювати постійний моніторинг наявності товарів на складах.

2. Розширити кількість покупців продукції, що сприятиме збільшенню обсягів реалізації. Пошук нових каналів збуту можна налагодити завдяки впровадженню відділу збуту, а також шляхом створення Інтернет-магазинів, які дадуть змогу вийти на нові ринки.

3. Розширити асортимент продукції та розробити нові продукти, на які може бути попит на поточних ринках.

Висновки. Стабілізація фінансового стану відбувається шляхом удосконалення та оптимізації грошових потоків, ліквідності, фінансової незалежності, рентабельності та оборотності. Деякі із завдань зі стабілізації можна виконати оперативно. До таких належать моніторинг грошових потоків, забезпечення можливості нарахування відсотків на залишок коштів по розрахунковому рахунку. Деякі заходи можна реалізувати впродовж року, до них належать: оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості, регулювання цінової політики та вилучення понаднормових витрат; вдосконалення маркетингу та збуту. Інші ж завдання потребують довгострокового планування, це: розроблення нових товарів, створення сайту, розширення асортименту, оновлення виробничого обладнання. Впровадження стратегічних заходів без удосконалення управління грошовими потоками, товарної політики, управління заборгованістю не матиме ефекту стабілізації фінансового стану, оскільки вони позитивно вплинуть тільки на оборотність підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що досягнути стратегічних завдань зі стабілізації фінансового стану неможливо без розроблення та впровадження заходів, які потрібно виконувати регулярно. Це оперативні та тактичні заходи, що відповідають за поліпшення структури активів, оптимізацію показників платоспроможності та рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2005.
2. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Вип. 1. № 56. С. 35–40.
3. Стратегічне управління / В.Л. Дикань та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2013.
4. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. Москва : Дело и сервис, 1998. 256 с.
5. Астахов В.П. Анализ финансовой устойчивости фирмы и процедуры, связанные с банкротством. Москва : Ось-89, 1995.
6. Квач Я.П., Степанова І.В., Терещенко О.М. Фінанси підприємств. Одеса : СМІЛ, 2008.
7. Довбня С.Б. Методичні особливості комплексної оцінки фінансового стану та економічних результатів підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3863> (дата звернення: 11.09.2019).
8. Костюк-Пукаляк О.М. Сучасна концепція визначення суті грошових потоків та їх видів. *Young Scientist*. 2017. № 8(48). С. 449–455. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/8/98.pdf> (дата звернення: 11.09.2019).
9. Сизых Д.С., Сизых Н.В. Коэффициенты денежных потоков компании: оценка, анализ и практическое применение. *Управление экономическими системами*. 2016. № 12(94). С. 31. URL : <http://uecs.ru/uecs-94-942016/item/4198-2016-12-13-11-34-46> (дата звернення: 11.09.2019).
10. Депозити для корпоративних клієнтів. ПриватБанк : офіційний сайт. URL : <https://privatbank.ua/business/depozity-dlya-korporativnyh-kliientov> (дата звернення: 11.09.2019).
11. Депозит «Оперативний». Альфа-банк : офіційний сайт. URL : <https://alfabank.ua/small-business/place-and-multiply/deposits/depozit-operativnyj> (дата звернення: 11.09.2019).
12. Депозит на вимогу «Вільний». Кредобанк : офіційний сайт. URL : <https://kredobank.com.ua/business/malomu-ta-serednomu-biznesu/depozyty/vilnyi> (дата звернення: 11.09.2019).

References:

1. Blank, I.A. (2005). *Finansovyi menedzhment*. [Financial management] Kiev: Elga:Nika-Tsentr.
2. Ghoncharenko, O.M. (2015). *Finansova strateghija: teoretichni pytannya rozrobky ta realizatsiji*. [Financial strategy: theoretical issues of development and implementation]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnikh doslidzhen*. Vol. 1. no. 56. pp. 35- 40.
3. Dykan, V.L., Zubenko, V.O., Makovoz, O.V., Tokmakova I.V., Shramarenko O.V. (2013). *Strateghichne upravlinnya*. [Strategic management]. Kyjiv: Centr uchbovoji literatury.
4. Abryutina, M.S., Grachev, A.B. (1998). *Analiz finansovo-ekonomicheskoy deyatelnosti predpriyatiya*. [Analysis of financial and economic activity of the enterprise]. Moscow: Delo i servis. p. 256.
5. Astakhov, V.P. (1995). *Analiz finansovoi ustoichivosti firmy i protsedury, svyazannye s bankrotstvom*. [Analysis of the firm's financial soundness and bankruptcy-related procedures]. Moscow: Os-89.
6. Kvach, Ya.P., Stepanova, I.V., Tereshhenko, O.M. (2008). *Finansy pidpryjemstv*. [Enterprise's Finance]. Odesa: SMYL.
7. Dovbnja, S.B. (2015). *Metodychni osoblyvosti kompleksnoji ocinky finansovogho stanu ta ekonomichnykh rezuljtativ pidpryjemstva*. [Methodical features of complex assessment of financial condition and economic results of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*. no. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3863> (accessed 11 September 2019)

8. Kostjuk-Pukaljak, O.M. (2017). Suchasna koncepcija vyznachennja suti ghroshovykh potokiv ta jikh vydiv. [The modern concept of determining the essence of cash flows and their types]. *Young Scientist*. no. 8 (48). pp. 449-455. Available at : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/8/98.pdf> (accessed 11 September 2019)
9. Szykh, D.S., Szykh, N.V. (2016). Koeffitsienty denezhnykh potokov kompanii: otsenka, analiz i prakticheskoe primenenie. [Company cash flow ratios: assessment, analysis and practical application]. *Upravlenie ekonomicheskimi sistemami*. no. 12 (94). p.31 Available at: <http://uecs.ru/uecs-94-942016/item/4198-2016-12-13-11-34-46> (accessed 11 September 2019)
10. Deposyty dlja korporativnykh klijentiv. PryvatBank: Available at: <https://privatbank.ua/business/depozity-dlya-korporativnyh-klijentov> (accessed 11 September 2019)
11. Deposyt "Operativnyj". Aljfabank: Available at: <https://alfabank.ua/small-business/place-and-multiply/deposits/depozit-operativnyj> (accessed 11 september 2019)
12. Deposyt na vymoghu "Viljnyj". Kredobank: Available at: <https://kredobank.com.ua/business/malomu-ta-serednomu-biznesu/depozity/vilnyi> (accessed 11 September 2019)

РАЗРАБОТКА ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ ДЛЯ СТАБИЛИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. Статья посвящена исследованию теоретико-методологического комплекса формирования финансовой стратегии для стабилизации финансового состояния предприятия и формированию практических рекомендаций по решению данной проблемы. В работе усовершенствованы определения финансовой стратегии для стабилизации финансового состояния предприятия на основании исследований отечественных и зарубежных ученых. Разработаны критерии оценки финансовой устойчивости предприятия на базе анализа денежных потоков, ликвидности, финансовой устойчивости, рентабельности, прибыльности и оборачиваемости предприятия. Упорядочены основные факторы, определяющие уровень стабильности финансового состояния предприятия. Впервые представлены практические рекомендации по стабилизации финансового состояния предприятия в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: финансовая стратегия, финансовое состояние, финансовая стабилизация, финансовые показатели, управление финансами.

DEVELOPMENT OF A FINANCIAL STRATEGY TO STABILIZE THE FINANCIAL POSITION OF THE ENTERPRISE

Summary. The article is devoted to the study of theoretical and methodological complex of financial strategy in order to stabilize the financial position of the enterprise. Practical recommendations for solving this problem are formed in the work. Based on researches of domestic and foreign scientists the article defines the financial strategy for stabilizing the financial position of the enterprise. The assessment of the financial stability of the enterprise is based on the analysis of cash flows, liquidity, financial stability, profitability and turnover of the enterprise. The main factors, determining the level of stability of the financial state of the enterprise, are ordered. Practical recommendations for long-term stabilizing the financial position of the enterprise were first developed. The concept of "financial strategy" is considered in the article not only as a designation, but as a practical value with all its negative characteristics, but also as ways to improve and develop a high-quality strategy for improving business, taking the enterprise to the highest level, becoming the industry leader in the market. The market in the future will begin to use new opportunities, take the experience of foreign countries and not only. To achieve these results, you need to analyze certain stages of developing a financial strategy, their problems, and also improve ways to solve them, which is presented in this article. You can consider the overall financial strategy for doing business at the state level, where certain criteria are established or on the basis of a specific enterprise, where only the head is interested in stabilizing his financial situation. The article also uses the concept of "Sweep accounts", which is widely known abroad. There is a perfect thing about the sweep account. When you want to buy more securities, the cash is automatically swept back into your brokerage to buy the securities. The key to the success of any small business is a clear financial strategy. There are many new methods for developing a financial strategy that can improve the enterprise and their proper use will lead to better results.

Key words: financial strategy, financial position, financial stabilization, financial indicators, financial management.